

Asia: VN/7059/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (pysyvä oleskelulupa)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Helsingin yliopisto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnokseen ulkomaalaislain muuttamisesta ja toteaa, että ehdotetut poikkeukset ovat yliopistojen henkilökunnan ja opiskelijoiden osalta hyvä asia.

Erityisesti opiskelijoiden osalta esitys pysyvän oleskeluluvan myöntämisestä suoritettuna yliopistotutkinnon ja kehittyvän kotimaisen kielen tason perusteella on tervetullut. Yliopisto esittää tässä lausunnossa myös muutamia ehdotuksia, joilla tutkijoiden työn erityistarpeet ja -tilanteet otettaisiin paremmin huomioon ja saisimme huippuosaajat jäämään Suomeen.

Helsingin yliopistolle on tärkeää houkutella ja rekrytoida kansainvälisiä osaajia sekä saada heidät sitoutumaan Suomeen pitkäjänteisesti. Maahanmuuttolinjaukset vaikuttavat tähän mielikuvatyöhön ja kansainvälisten henkilöiden yhteiskuntaan kuulumisen tunteeseen merkittävästi.

Kansainvälinen yhteisö on erittäin tärkeä osa Helsingin yliopistoa: yhteisöön kuuluu 1000 perustutkinto-opiskelijaa ja yli 1100 työntekijää, jotka tarvitsevat oleskelulupaa.

Yliopistoyhteisöön kuuluvat myös opiskelijoiden ja henkilöstön puoliset ja perheet, joiden Suomeen asettautuminen vaikuttaa opiskelijan/työntekijän Suomeen jäämiseen. Henkilöstön ja opiskelijoiden osalta kolmansista maista tulevien henkilöiden osuus on kasvussa.

Esitettyjen muutosten vaikutukset kansainväliseen henkilöstöön Helsingin

yliopistossa

Useimmat Helsingin yliopiston henkilöstön jäsenet työskentelevät tutkijan luvalla, mutta erityisasiantuntijan tai työntekijän luvalla työskentelevien määrä on viime vuosina ollut kasvussa. Yliopisto onkin pyrkinyt lisäämään kansainvälisten työntekijöiden osuutta myös muiden kuin tutkijoiden parissa, voidakseen rekrytoida näin osaavimmat asiantuntijat maailmalta.

Valtaosa yliopistojen tutkimus- ja opetushenkilökunnasta pääsee neljän vuoden oleskeluvaatimuksen piiriin vuositulojen perusteella. On kuitenkin yliopistolle merkittävääkin osaamista omaavia työntekijöitä, jotka eivät vuositulorajaan yllä. Tähän kuuluu itse asiassa yli 40% asiantuntija- ja tukihenkilöstöstä, esimerkiksi tietyn alan tai tekniikan specialisoituneet laboratoriotyöntekijät. Yliopistolla on myös osa-aikaisia työsuhteita. Esitämme, että vuosituloraja lasketaan esimerkiksi 35 000 euroon. Tämä varmistaisi, että suomalaiset yliopistot jatkossakin olisivat kiinnostavia työnantajia erilaisille asiantuntijoille.

Työhistorian laskennan katkaiseva korkeintaan 3 kk kestoinen turvautuminen työttömyystukeen, toimeentulotukeen tai muu poissaolo töistä on kohtuuttoman tiukka ja katkaisisi useilta yliopiston asiantuntijoilta työhistorian laskennan. Veroja, työttömyyskassamaksuja ja sosiaaliturvamaksuja maksaneet henkilöt joutuvat kohtuuttomaan tilanteeseen lyhytaikaisten työsuhteiden katkosten vuoksi, mikä aiheuttaa vahinkoa niin yliopiston maineelle työnantajana kuin käsitykselle Suomesta työskentely- ja asuinmaana. Määritelmä ei myöskään ole asiantuntijoiden kohdalla linjassa muiden oleskelulupasäädösten salliman 6 kk työttömyyden keston kanssa.

Johtuen tutkimustyön luonteesta työsuhteiden määräaikaisuus on erityisesti tutkijoille erittäin tyypillistä yliopistoissa. Lakiesityksen mukaan määräaikaisuuksien väliin jäävät jaksot vaikuttaisivat haitallisesti työhistorian kertymiseen, jos ne olisivat yhteenlaskettuna yli 3 kk mittaiset. Esitämme, että tämä epäkohta korjataan sallimalla vähintään ne omarahoitteiset lyhyet tutkimusjaksot, jotka ovat hyväksytyjä myös tutkijan oleskelulupaa haettaessa.

Toinen tyypillinen piirre yliopistojen tutkimushenkilöstölle on apurahalla tutkimuksen

tekeminen ilman työsuhdetta. Kiitämme siitä, että suomalaisen instanssin rahoittama apurahajakso on huomioitu työhistorian määritelmässä. Esitämme kuitenkin muutoksia kolmeen apurahajaksojen tulkintaan, jotta apurahalla suoritettut tutkimusjaksot huomioitaisiin kaikkialla tasavertaisesti suhteessa työsuhteessa työskentelyyn.

1) Esityksen mukaan työhistoriaan ei lasketa mukaan ulkomaisen instanssin maksamia apurahoja, koska pyritään välttämään tilanne, että henkilö valitsisi tehdä työn Suomessa. Käytännössä kuitenkin tutkijat saattavat työsuhteen jälkeen tai työsuhteiden välissä tehdä tutkimusta ulkomaisen apurahan turvin. Pahimmassa tapauksessa tällainen ulkomailta rahoitettu lyhyt tutkimusjakso katkaisi työhistorian kertymisen. Esitämme, että myös ulkomaisella apurahalla rahoitettu tutkimuksen tekeminen Suomessa laskettaisiin mukaan työhistoriaan vähintäänkin siinä tapauksessa, kun henkilö voi todentaa, että hän on työskennellyt Suomessa suomalaisen työnantajan palveluksessa jo ennen kyseistä apurahajaksoa.

2) Toinen epäkohta liittyy 40 000 euron vuositulorajaan: Vain 26 355,6 euroa ylittävä osuus vuotuisesta apurahasta (2025) on veronalaista tuloa eikä suuri osa apurahasta siten tule hyväksytyksi mukaan vuositulorajan laskentaan. Tämä sulkee valtaosan tutkijoiden saamista apurahoista pois laskennasta, vaikka toisaalla esityksessä apurahalla rahoitettu työ tunnustetaan työsuhdetta vastaavaksi. Todellisuudessa kuitenkin henkilön käytössä oleva rahoitus on suhteessa palkkatuloja suurempi, koska apurahoista maksetaan hyvin vähän tai ei ollenkaan veroja eikä niistä vähennetä työntekijän sosiaaliturvamaksuja. Esitämme, että apurahat lasketaan mukaan 40 000 euron vuositulorajaan niin, että vaaditun apurahan määrä olisi alhaisempi kuin 40 000 euroa, koska henkilön käytössä on enemmän tuloa.

3) Lisäksi esitämme, että apurahallakaan tehtävä tutkimustyö ulkomailla ei katkaise asuinajan tai työhistorian laskentaa, kun tutkijalla on apurahatutkijan sopimus suomalaisen yliopiston kanssa. Edellä mainitussa tilanteessa apurahatutkija olisi näin verrattavissa työsuhteessa olevaan tutkijaan.

Esitämme myös, että lakiehdotuksen 56 a § kohtaa Suomessa tunnustetuista tutkinnoista selvennetään. Ehdotamme muotoilua, joka kattaisi myös tiettyä tutkintotasoa

edellyttävät työtehtävät: “[...] tai jonka perusteella suomalainen yliopisto on myöntänyt kelpoisuuden tieteellisiin jatko-opintoihin tai työskentelyyn yliopistossa [...].”

Esitettyjen muutosten vaikutukset kansainvälisiin opiskelijoihin Helsingin yliopistossa

Opiskelijoiden osalta lakiluonnoksen esitys pysyvän oleskeluluvan myöntämisestä suoritettuna yliopistotutkinnon ja kehittyvän kotimaisen kielen tason saavuttamisen jälkeen on hyvin tervetullut. Mahdollisuus pysyvään oleskelulupaan tutkinnon suorittamisen jälkeen todennäköisesti kasvattaa merkittävästi Suomeen haluavien kolmansien maiden opiskelijoiden määrää sekä Suomen houkuttelevuutta tulevana asettautumismaana.

Esitettyjen muutosten vaikutukset organisaatioon ja muihin toimijoihin

Esitetyt lakimuutokset tuottavat todennäköisesti lisäpainetta kielen oppimisen tukeen korkeakouluissa ja kansallisesti. Muutokset lisäävät ensinnäkin tarvetta kouluttaa S2-opettajia, sillä pätevistä opettajista on jo nyt pulaa. Lisäksi YKI-testit ovat pääkaupunkiseudulla jo nyt ruuhkautuneet ja testeihin pääsyssä on suuria haasteita.

Järjestelmää on pystyttävä kehittämään lakimuutosten aikataulun vaatimalla tavalla, jotta kasvavasta YKI-testauksen tarpeesta ei muodostu pullonkaulaa lupakäsittelyyn.

Uusien kotoutumisvaatimusten voimaantulo vaatii korkeakouluilta myös panostuksia opiskelijoiden ja henkilöstön kieliopetuksen määrän nostamiseen ja opintohallinnollisiin muutoksiin (mm. tutkintorakenteet). Kielikoulutuksen määrän lisääminen kasvattaa suoraan kustannuksia korkeakouluissa. Myös opiskelijoiden ja henkilöstön ohjaukseen on panostettava entistä enemmän, jotta Suomeen saapuvat, usein opintojen ohella työskentelevät opiskelijat ja määräaikaisissa työsuhteissa intensiivistä tutkimustyötä tekevät tutkijat saadaan panostamaan kielen oppimiseen heti Suomeen saapumisesta lähtien.

Esitettyjen muutosten vaikutukset mielikuvatyöhön ja osaajien houkutteluun

Lakiehdotuksen muutoksia perustellaan kannustamisella opiskeluun, työntekoon ja kotimaisten kielten opiskeluun. Useimmilla ihmisillä on kuitenkin luonnostaan vahva motivaatio opiskella tai tehdä töitä elämässään, usein erityisesti uudessa kotimaassaan.

Tämän huomioiminen viestinnässä on tärkeää Suomen maakuvalle erityisesti korkeakoulutettujen Suomeen muuttavien osaajien parissa.

On tunnettu tosiasia, että Suomen työmarkkinat eivät ole erityisen vastaanottavaisia kieltä vasta opetteleville. Tämä on este paitsi kansainvälisten opiskelijoiden myös esimerkiksi erityisasiantuntijoiden puolisoiden pysyväle asettautumiselle Suomeen ja vaikuttaa suoraan Suomen pitovoimaan. Yliopistot työllistävät omalta osaltaan osaajia ja vaikuttavat omien verkostojensa kautta työnantajiin, mutta asennemuutos edellyttää kansallisella tasolla vahvaa vaikutustyötä ja kannustimia.

Yliopistojen ohella myös ammattikorkeakoulut ovat merkittävässä asemassa osaajapulaan vastaamisessa. Alemmista korkeakoulututkinnoista valmistuu tärkeää osaamista omaavia opiskelijoita, myös useille työvoimapulasta kärsivälle alalle. Olisi Suomen edun mukaista, jos myös ammattikorkeakoulujen opiskelijat saisivat vastaavan kohtelun pysyvän oleskeluluvan ehdoissa kuin yliopisto-opiskelijat.

Karppinen Laura
Helsingin yliopisto - Vararehtori Hanna Snellman